

Buchdruckerei, Dresden, é. n.; DATENBLÄTTER ZU K. M. KERTBENY'S MEMOIREN 1824–1875. Nach seinen Diktaten, Briefsammlungen und Tagebüchern kronologisch zusammengestellt und für den Freundeskreis handschriftlich herausgegeben von seinem Landsmanne Josef Fekete. 1. Heft: 1824–1851. M. Hect, Berlin, 1875.

18. LICHTENSTEIN LEVELE KEMPENHEZ, Pozsony, 1852. június 8., jelentései jún. 9., 11., 12., 14., 15., 17., 21., 29., júl. 25-i dátummal; KEMPEN LEVÉLFOGALMAZVÁNYA A POZSONYI VÁROSPARANCSNOKHOZ, Bécs, 1852. jún. 13. Informationsbüro, BM 1852: 19.

19. A MAGYARORSZÁGI KATONAI ÉS POLGÁRI KORMÁNYZÓSÁG JELENTÉSE KEMPENHEZ. Buda, 1853. július 18. Informationsbüro, BM 1853: 436.

20. GOSZTONYI ÖRNAGY JELENTÉSE KEMPENHEZ. Pozsony, 1854. március 24. ÖStA, AVA Oberste Polizeibehörde, Präs. I. 1854: 1079.

21. LICHTENSTEIN LEVELE KEMPENHEZ. Pozsony, 1854. október 4. Informationsbüro, BM 1854: 5912.; Franz Schuselka osztrák–német ellenzéki publicista.

22. Az ügygel kapcsolatos iratokat lásd mellékletként Lichtensteinnek az Oberste Polizeibehördehez intézett (Bécs, 1856. február 5.) beadványához. Informationsbüro, BM 1856: 36.

23. LICHTENSTEIN BEADVÁNYA. Pozsony, 1856. május 26. Informationsbüro; BM 1856: 36.

24. PODOLSKY JELENTÉSE KEMPENHEZ. Pozsony, 1857. március 1. Informationsbüro, BM 1857: 2.

(Ezúton köszönöm az ausztriai Fonds zur Förderung der Wissenschaftlichen Forschungen-alapítványnak, személy szerint pedig Moritz Csáky és Horst Haselsteiner professzoroknak bécsi tanulmányutamhoz nyújtott támogatásukat.)

Takács Zsuzsa

VISSZAPILLANTÁS

Olyan erővel hatott rám a történet, melyet új, nálam kilenc évvel fiatalabb munkatársnőnk az iroda szokásos, év végi összejelentésén előadott, hogy úgy éreztem, megfulladok, ha nem hagyhatom ott a konferenciatermet. Sietve elkészítettem tehát, és a szobámba menekültem. A villanyt fel sem gyújtva, nehogy eláruljon az ajtóreszen át a folyosóra szűrődő fény, valósággal fölszakítottam az ablakot, és jó tíz percig álltam sötétben, hidegben, besüvítő szélben, míg magamhoz tértem, és elhatároztam, hogy hazaindulok. Az út jelentős részét gyalog tettem meg a viharos időben, és átfagyva, nedvesen érkeztem haza. Már számtalanszor tapasztaltam, milyen heves ellenszenvet érzek az iránt, akibe később beleszeretek. Ezúttal azonban szó sem lehetett ilyesmiről, kolléganőnkben, előadásmódjától eltekintve, semmi figyelemre méltót nem találtam, feleséggel viszont hosszú idő óta a legkiegyensúlyozottabb módon élünk, elhitte végre, hogy sosem fogom elhagyni, cserébe lemondott arról, hogy mint annak előtte gyakran mondta: „olvasson a gondolataimban”, aminél kétségbeejtőbb mondatot aligha ismerek.

Az említett összejelentésen elhangzott történet jó nyolcvan éve esett meg egy isten háta mögötti tanyán. Főszereplője egy akkor négyéves leányka, kolléganőnk nagynagynénje, aki szomjan halt, mert a javasasszony megtiltotta a szüleinek, hogy inni

adjanak neki, mondván, hogy rontás van a gyermekek. A fizikai rosszullétemet kiváltó eset hatása a következő napokban is olyan élenken foglalkoztatott, hogy végére akartam járni, mi lehet az oka. Elmentem tehát anyám egy idős barátnőjéhez, aki egy időben az idegklinika belgyógyász konzulense volt, és a vele való beszélgetés után meg is nyugodtam. Ő azt mondta, hogy a halála körülményeit felfogni képtelen gyermek lelke azóta bolyong választ és könyörületet keresve, és hogy bennem most együttérzésre talált, megnyugszik, meghal végre. Hozzátette azt is, hogy a szakirodalom ismer ilyen eseteket. Nem mertem megkérdezni, miféle szakirodalomról beszél, mert féltem, hogy kérdésemet gúnynak veszi, és megbántódik, vagy ami még ennél is rosszabb, kiderül, hogy az én esetemhez hasonlókról van szó, azaz idegbetegnek tart. Magyarázatot fenntartás nélkül elfogadtam, még büszke is voltam beleérző képességemre, s ezzel, gondoltam, az élet visszatér normális medrébe.

Történt azonban egy alkalommal, hogy kettesben maradtunk a földszinti tervezőteremben új kollégánokkal a hivatalos munkaidő után. Mind a ketten különmunkán dolgoztunk, én egy marokkói műemlékegyüttes felújítási tervét készítettem egy nemzetközi pályázati felhívásra, ő, úgy tudom, egy lakópark terveit csinálta. Munkánk befejezése után együtt mentünk egy szakaszon a metró Kálvin téri megállója felé a rosszul kivilágított, koszos, tél végi utcákon. Gyerekkorunkról beszéltünk, a gyerekek szorongásairól, melyekről a felnőttvilág tudomást sem vesz. Kiderült, hogy az ő nagyanyja ugyanazokat a nekrofil verseket olvasta neki elalvás előtt, melyekkel engem „altatott” meglehetősen szomorú sorsú anyám. Furcsa volt hallanom, ahogyan a *Három árva sír magába'* kezdetű verset mondja, s még ennél is furcsább, hogy arról a regényről beszél, melyet, szemben az előbb említett Gyulai Pál-verssel, mind az ideig úgy hittem, rajtam kívül a kutya sem ismer, s mely az *Anyaszív rejtelvei* sokatmondó címet viselte. Felzaklatott a velejéig hazug regény tartalmának immár közös felidézése. A vértanú anya először füle levágásával, majd a szeme világáról való lemondással próbálja gyermeke életét megmenteni, s a továbbiakban kezét, lábát s ki tudja, mijét vágják még le. Mig anyám délutánoként aludt, én (tizenkét éves lehettem) elolvashattam a regény egy-egy fejezetét, de pontosan csak egyet, hogy meg ne ártson a tömény borzalom, s így részletekben mérgeződtem és szorongtam. Mivel a bambaságig menően engedelmes fiúcska voltam, hosszú ideig nem szegtem meg az anyai parancsot, egy alkalommal azonban fölláztam, és végigolvastam a könyvet. A kollégánóval való beszélgetés most felszínre hozta a gyötrelmes emléket, és bár jókedvűen váltunk el, nevetgélések közepette fűztem cinikus megjegyzést a regény végére már csak pulzáló torzófigurához, kezdtem úgy látni, hogy mindnyájan nyomorúságra születtünk, a várost ellepő megcsonkított bérkoldusoktól, „futtatóikon” át, az őket nagy ívben elkerülő járókelőkig.

Beszélgetésünket hosszú letörtségem követte, de eljött váratlanul a tavasz, s vele az örömteli hír, hogy első helyet értem el az el-Ksar el Khabir-i műemlékegyüttes felújítására kiírt pályázaton. Feleségemmel készülődni kezdtünk a csaknem kétéves távollétre, életkedvem lassan visszatért. Munkatársaimtól is búcsút vettem, és az ilyenkor szokásos pezsgőzés után véletlenül, de nem előérzetektől mentesen, fiatal kollégánóm-mel együtt távoztam az irodából. Ő azt mondta, hogy fáj a feje, és valóban, a hosszú szempillája vetette árnyékánál mélyebb árnyék sötétlett a szeme alatt. Azt mondta, inna egy teát, hogy gyógyszerét bevegye, ha hajlandó vagyok beülni vele a közeli szpesszóba. Beszélgetésünk során kiderült, hogy 1953-ban hónapokon át együtt voltunk, friss tébécés fertőzésünkkel a szabadság-hegyi gyermekszanatóriumban. Innen

már csak egy hajsza válaszott el attól, hogy felidézsem halálfélelemmel teli éjszakámat. Mint lázadó kamasz rendszerellenes verseket írtam, melyeket apám börtönbüntetése és a kitelepítéstől való szüntelen félelem motivált. A verseket, illetve a Petőfi modorában írt „csatadalokat” bejegyeztem egy pepita füzetbe, és legszemélyesebb holmijaimmal együtt magammal vittem a szanatóriumba is. Azon az emlékezetes éjszakán borzalmas történetet hallottam a szomszéd ágyon fekvő, mint takarító nénink mondta: „hibás szemű”, higiéniai okokból kopaszra nyírt, egyébként gyönyörű cigánylánytól. Életemben olyan szép testet nem láttam, mint amilyen azé a tizennégy év körüli lányé volt; egyik szemére leragadt szemhéja azonban visszatartott attól, hogy viszolygás nélkül nézzek az arcába. Lopva a mozgását lestem inkább, kivillanó bőrét, ahogyan papucsában ki-be császál, vagy kórházi pizsamájában végigdől az ágyon. Tejbegrízvacsoránk, fogmosásunk és villanyoltás után a lány elmesélte, hogy a bátyja ávós, és mint fogalmazta, „rohadt ellenségeket” darál bele a pincében működtetett darálóba. Bennem, mondanom sem kell, hálás hallgatóságra talált, és ezt az első pillanatban látta. Egy percig sem volt kétségem afelől, hogy megkaparintják a pepita füzetet, és én nem a tüdőbajomba halok bele, hanem az óriásdarálóban végzem. Kivert a veríték, tüzelt az arcom, de igyekeztem közönyt színelve kérdezősködni, hogy rokonszenvét elnyerjem, s másrészt, hogy tisztában legyek az esetleg fontos részletekkel. Látszott, hogy ágyszomszédom nem először adja elő a történetet, s talán már unta is, egyre vontatottabban válaszolt körmönfont kérdéseimre, és csakhamar elaludt. Aludt az egész társaság, a „hibás szemű” és másik ágyszomszédja: egy hét év körüli kislány és a sarokban az ikerfiúk. Kióvakodtam akkor a folyosóra, ahol fémszekrényeink sora állt, de az ajtót kinyitva elszoruló lélegzettel tapasztaltam, hogy vulkánfiber bőröndömnek a benne levő pepita füzettel együtt nyoma veszett. Szégyen ide, szégyen oda, vinnyogva sírtam, és amikor a gyér megvilágításból az éjszakás nővér (mint szüleim megérkezésünkkor azonnal kiderítették: egy volt apáca) előkerült, lázasan kérlelni kezdtem, hogy adják elő a bőröndöt a benne lévő fontos füzet miatt. Elképedt szegény, megtapintotta a homlokomat, és megállapította, hogy a lázam alaposan felszökött, és visszaparancsolt az ágyba. A bőröndöm szüntelen visszakövetelésére annyit válaszolt csupán, hogy gondosan őrzik a padláson, nem veszhet el.

Amikor emlékeim felidezésének ehhez a pontjához értem, kolléganóm szemében már gyülekeztek a könnyek, majd vállamra hajtva fejét bevallotta, hogy ő volt a hét év körüli kislány a kórteremben. Emlékszik a hirtelen támadt jövés-menésre, vinnyogó sírásomra, felszökő lázamra, és azóta is mindenütt keres. Akkor már szorosan egymás mellett ültünk az eszpresszó asztalkáit körbefutó kemény padkán, mint két hajótörött. Védelmezőn átkaroltam gyöngé vállát.